

Doç. Dr. Yetkin Çınar

Doç. Dr. Türkmen Göksel

SEÇİM İTTİFAKLARI İLE TBMM'DE 4 DEĞİL, 6 PARTİ OLACAK

Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimlerinin öne çekilerek 24 Haziran 2018 tarihine alınması ile birlikte Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından açıklanan seçim takvimine göre, ittifak yapacak partilerin belirlenmesi süreci de son dönemecine girmiştir. Bu belirleme için son tarih 6 Mayıs 2018'tir. Böylece, toplam milletvekili (MV) sayısının 550'den 600'e çıkarılması ve partilerin seçime ittifak yaparak girebilmesine imkân tanınmasıyla değişen yeni seçim sistemimize ilişkin senaryo analizleri daha da önem kazanmıştır. Bu çerçevede hazırladığımız politika notları serimizin üçüncüsü olan bu notun, birinci kısmında ittifakların olası etkilerine ışık tutmak amacıyla diğer iki notumuzda bulunmayan bir senaryo güncel oy oranlarıyla simüle edilmiş ve çalışmanın ikinci kısmında ise bu sonuçlar temsilde adalet açısından değerlendirilmiştir. Önceki notlarımız bu notun Kaynakça bölümünde [1] ve [2] no. ile listelenmiştir.¹

¹ 3 Mart 2018 tarihli "İttifaklı d'Hondt Sistemine Göre Seçim Simülasyonları" başlıklı ve 9 Nisan 2018 tarihli "Güncel Oy Oranlarına Göre İttifak Senaryoları: İttifaklar İttifakları mı Zorluyor?" başlıklı politika notlarımıza doğrudan ve sırasıyla aşağıdaki bağlantılardan ulaşılabilir:

<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504->

[6.21 Subat 2018 de Teklif Edilen İttifaklı d Hondt Sistemine gore Secim Simulasyonlari.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21%20Subat%202018%20de%20Teklif%20Edilen%20İttifaklı%20d%20Hondt%20Sistemine%20gore%20Secim%20Simulasyonlari.pdf)

<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1524748674->

[6.Guncel Oy Oranlarına Gore İttifak Senaryolari İttifaklar İttifakları mı Zorluyor.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1524748674-6.Guncel%20Oy%20Oranlarina%20Gore%20İttifak%20Senaryolari%20İttifaklar%20İttifaklari%20mi%20Zorluyor.pdf)

İTTİFAKLAR TBMM'DE 4 DEĞİL EN AZ 6 PARTİ İLE TEMSİLİ ARTIRIYOR

Yapılan analizlerde TEPAV tarafından sağlanan, farklı kamuoyu araştırma şirketlerinden derlenen Mart ve Nisan 2018 aylarındaki “Bu Pazar seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz?” anket sorusunun cevabı olarak elde edilmiş oy oranlarının ortalamaları ve bir ittifak senaryosu esas alınmıştır.² Bu çalışmada analiz edilen senaryoda üç ittifak bulunmaktadır:³

1. İttifak: AK Parti + MHP (Cumhur İttifakı)

2. İttifak: CHP + DP + İYİ + SP

3. İttifak: HDP + HÜDAPAR

Yukarıda adı geçen siyasi partiler seçime girebilecek 11 partinin 8'ini kapsamakta ve analiz edilen senaryoda toplam oyların %99,45'ini temsil etmektedirler (diğer 3 parti BTP, BBP ve VP'dir).⁴

I. Simülasyon Sonuçları

Yapılan simülasyondan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1. Simülasyon Sonuçları

İttifaklar	1. İTTİFAK (Cumhur İttifakı)		2. İTTİFAK				3. İTTİFAK	
	AK Parti	MHP	CHP	DP	İYİ	SP	HDP	HÜDAPAR
MV Sayıları (Sandalye Oranı %)	328 (54,67)		204 (34,00)				68 (11,33)	
Partiler								
MV Sayıları (Sandalye Oranı %)	301 (50,17)	27 (4,50)	142 (23,67)	0 (0,00)	58 (9,67)	4 (0,67)	68 (11,33)	0 (0,00)

İlk olarak Tablo 1'de özetlenen sonuçlardan aşağıdaki çıkarımları yapabiliriz:

- İncelenen senaryoda, AK Partinin tek başına elde ettiği 301 MV ile %50 çoğunluk sınırında olduğu görülmektedir. Diğer bir anlatımla AK Parti, yeni sistemde hükümetin güvenoyu

² Çeşitli anket ortalamalarından elde edilen oy oranları şu şekilde revize edilmiştir: Aslında birinci tercihleri olmakla birlikte baraj altı kalma durumu olan partilere bu nedenle oy vermeyen seçmenlerden bir kısmı, bu partilerin ittifak içerisine girmeleri ve bu nedenle artık baraj sorunu yaşamayacakları için yeniden bu tercihlerine yönelebileceklerdir. Bu varsayım dikkate alınarak revize edilen ve analizlerde kullanılan oy oranları şöyledir: AK Parti %44,15; CHP %21,45; HDP %10,65; İYİ Parti %10,91; MHP %8,27; SP %3,01; DP %0,51; HÜDAPAR %0,50 ve DİĞER %0,55.

³ Tasarlanan bu senaryonun oluşturulma ve seçilme gerekçesi siyaseten olasılığı yüksek ittifak alternatiflerinden birini içermesidir.

⁴ Tüm partilerin açık adları şu şekildedir: AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi, BTP: Bağımsız Türkiye Partisi, BBP: Büyük Birlik Partisi, CHP: Cumhuriyet Halk Partisi, DP: Demokrat Parti, HDP: Halkların Demokratik Partisi, HÜDAPAR: Hür Dava Partisi, İYİ: İYİ Parti, MHP: Milliyetçi Hareket Partisi, SP: Saadet Partisi, VP: Vatan Partisi.

alması gerekmediğinden, bu sınırın altına düşse bile hükümet kurabilir; ancak, yasa yapma gibi %50 çoğunluk gerektiren durumlarda Cumhur koalisyonuna ihtiyaç duyabilir.

- Anayasayı tek başına değiştirebilme veya Anayasa değişikliğini referanduma götürebilme kotaları olan sırasıyla 2/3 (400 MV) ve 3/5 (360 MV) oranları ise Cumhur ittifakı / koalisyonu ile de sağlanamamaktadır.
- Yapılan simülasyona göre, SP'nin meclise 4 MV ile girmesi ve İYİ Partinin varlığı ile uzun zaman sonra Mecliste temsil edilen parti sayısı 4'ten 6'ya çıkmaktadır. Ayrıca, DP ve HÜDAPAR, destek verdikleri ittifakların listesinden, BBP ittifaklara dahil olmasa da örneğin AK Parti listesinden Meclise girerek TBMM'deki parti sayısının 6'dan daha da yüksek olması sonucunu doğurabilir ve bu da Mecliste temsil edilen Partiler bağlamında temsilde adaleti önemli ölçüde artırmaktadır. Bu söylenenler BTP ve VP için de geçerli olabilir.
- DP ve HÜDAPAR ittifakların içine dâhil olmakla seçim barajına takılmasalar dahi d'Hondt sandalye dağıtım yöntemi nedeniyle yukarıdaki simülasyonda MV çıkaramamaktadırlar.

II. Sistemin ve İncelenen Senaryonun “Temsilde Adalet” Açısından Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu kısmında iki aşamada da d'Hondt sandalye dağıtım mekanizması uygulanan ittifak sisteminin, yani yeni seçim sistemimizin, temsilde adalet üzerindeki etkileri açıklanmış ve incelenmiştir. (Bu sistem ilk ortaya atıldığında sistemin nasıl işleyeceğine ilişkin ayrıntılı ve basit örnekler üzerinden yaptığımız açıklamalar için ayrıca [1] no.lu kaynakçadaki politika notumuzun 2-4 sayfalarına bakılabilir.)

Bir seçim için “temsilde adaletsizlik”, her partinin aldığı oy oranı ile elde ettiği sandalye oranı arasındaki (mutlak değer) farkının hesaplanması ve son olarak tüm partilerden elde edilen bu değerlerin toplanmasıyla bulunur. Elde edilen bu nihai değer ilgili seçimdeki toplam temsil adaletsizliğini yani Temsilde Adaletsizlik Endeksi'ni (TAE) yansıtır. Bu değer sıfıra ne kadar yakın olursa temsilde adalet o kadar güçlü, sıfırdan ne kadar uzak pozitif bir sayı olursa bu kez temsilde adaletsizlik o kadar büyük olur.

Genel olarak bir seçimde temsilde adaletsizlik yaratabilecek olan ana unsurlardan üçü şunlardır:

1. Seçim Barajı
2. Sandalye Dağıtım Mekanizması
3. Seçim Bölge Sayısı ve Her Bölgeye Tahsis Edilecek Milletvekili Sayısı

İttifaklı sistem bu üç ana unsurdan özellikle ilk ikisini önemli ölçüde etkilemektedir. Aşağıda bu etkiler hem sistemin genel işleyişi hem de ele alınan senaryo ile ilgili sonuçlar bağlamında açıklanmaktadır.

A. Seçim Barajı ve Temsilde Adalet ile ilgili Değerlendirmeler

İttifakların kurulmasıyla %10 barajı etkisi büyük ölçüde veya tamamen ortadan kaldırılabilir.

Yüzde on barajı kuralı, ittifakın aldığı toplam oy için geçerli olduğundan ittifakın toplam oyunun yüzde onu geçmesi halinde ittifaka katılan siyasi partilerin her biri barajı geçmiş sayılmaktadır. Diğer bir deyişle, ittifakta bir partinin %10'u geçmesi ittifakın %10'un altında kalan diğer ortaklarına da her durumda barajı geçme olanağı sunar. Bir başka şekilde de, tek başlarına oy toplamları %10'u bulamayan partiler ittifak oluşturduklarında ittifak toplam oyu %10'u geçiyor ise, yine her biri için baraj etkisi ortadan kalkacaktır.

Yukarıda simülasyon sonuçları verilen senaryoda da (bkz. Tablo 1), oy ve ittifak varsayımları gereği oyların %99,45'i yüzde on barajına takılmamakta ve bu neredeyse "barajsız" bir seçim sistemine karşılık gelmektedir. Bu durum temsilde adaleti önemli ölçüde artırmaktadır.

B. Sandalye Dağıtım Mekanizması (d'Hondt) ve Temsilde Adalet ile ilgili Değerlendirmeler

İttifaklar ile öne çıkan bir diğer önemli seçim parametresi de sandalye dağıtım mekanizmasıdır. Ülkemizde uygulanan dağıtım sistemi d'Hondt'tur. Yeni ittifaklı sistemde ise d'Hondt hem tüm ittifaklar ve ittifak dışı partilere oy oranlarına göre dağıtımın yapılacağı ilk aşamada, hem de ittifakların bu aşamada kazandıkları milletvekillerinin ittifak içerisindeki partilere dağıtılacağı ikinci aşamada uygulanacaktır. Diğer yandan, d'Hondt yönteminin sandalye dağıtımında büyük partiye avantaj sağlayan bir yöntem olduğu da bilinmektedir.⁵ Bu nedenle sistemin işleyişinde, özellikle de sistemin temsilde adalet göstergeleri üzerinde, çok önemli etki yaratma potansiyeli bulunmaktadır.

Bu noktada d'Hondt yöntemini ve özellikle ikinci aşamadaki önemli etkisini bu amaçla hazırlanan basit bir örnek üzerinden açıklayacağız.

Aşağıda, ilk olarak ittifaksız durumda d'Hondt örneği sunulmuştur. Partilerin bir seçim bölgesinde aldıklarını varsaydığımız oy sayıları (toplam oy 100 olmak üzere) oy sayısı satırında verilmiştir. Bu bölgede toplam 4 MV çıkarılacağını düşünelim.

Örnek Tablo 1a: İttifaksız durumda tüm partiler arasında d'Hondt ile Dağıtım

	1. Parti	2. Parti	3. Parti	4. Parti	5. Parti
Oy Sayısı	50	14	13	13	10
	25	14	13	13	10
	16,7	14	13	13	10
	12,5	14	13	13	10
Çıkarılan MV Sayısı	3	1	0	0	0

⁵ d'Hondt sisteminin büyük partinin avantajına sonuç doğurduğunu teorik olarak incelemek için [4] no.lu kaynakçanın 171-172. sayfasına bakılabilir.

Bu durumda zaten bir 2. Aşama (ittifak içerisinde sandalye dağıtımı) olmayacaktır. Dolayısıyla bu durumda / aşamada d'Hondt yönteminin işleyişi şu şekilde olacaktır:

Öncelikle genel kural olarak d'Hondt sisteminin işleyişinde 1. MV en yüksek oy oranına sahip partiye tahsis edilir. İkinci MV'nin tahsisi için ilk MV'ni çıkaran partinin oy sayısı, o ana kadar çıkardığı MV sayısının bir fazlasına, yani 2'ye bölünür (diğer partilerin oyları aynı kalır). Bu durumda oluşacak yeni oy sayılarında partiler arasında en yüksek oya sahip olan partiye MV tahsis edilir. Bu kez o partinin oy sayısı o ana kadar çıkardığı MV sayısının bir fazlasına bölünür, diğer partilerin oyları aynı bırakılır. Bu parti bir önceki ile aynı parti de olabilir. 3. ve 4. ve varsa daha fazla MV'nin tahsisleri de benzer şekilde yapılır.

Örneğimizde d'Hondt yönteminin uygulanması ise yukarıdaki Örnek Tablo 1a'da görülmektedir. Tablonun ilk satırında oy sayısı en yüksek olan 1. Parti 50 oy ile 1. MV'ni çıkarmıştır. Daha sonra 1. Partinin oy oranı ikiye bölünürken ($50/2=25$) diğer partilerin oyu aynı kalmıştır. İkinci satırda da 1. Parti en yüksek oya sahip olduğundan 2. MV'ni yine 1. Parti çıkarmıştır. Bu durumda üçüncü satırda 1. Partinin oyu o ana kadar çıkardığı MV sayısının bir fazlasına yani 3'e bölünmüş, diğer partilerin oyları aynı bırakılmıştır. Bu durumda oluşan yeni oy sayılarında partiler arasında hala en yüksek oya sahip olan 1. partiye 3. MV tahsis edilmiştir. Benzer işlemler 4. Satır için de tekrarlanmıştır. Bu satırda son, yani 4. MV'ni 2. Parti kazanmıştır. (MV kazanan partilerin oy sayıları koyu vurgu ile gösterilmiştir.)

Aşağıda ise dağıtım sisteminin 1. aşamasında yapılan bir ittifakın, oy dağılımı değişmemesine rağmen, nasıl fazladan MV kazandırdığı ve sistemin 2. aşamasında ise ittifak sayesinde elde edilen bu ekstra MV'nin ittifakın büyük partisi tarafından nasıl kazanıldığı ortaya konmuştur. Örneğimizde 1. Parti, 5. Parti ile ittifak yapsın. Bu ittifak yerine 1. Parti 3. ya da 4. Parti ile de ittifaklar yapılabilirdi. Bu durumlarda sonuçlar benzer olacaktır.

Örnek Tablo 1b: İttifak yapılması durumunda ittifak ve diğer partiler arasında d'Hondt ile Dağıtım

		1. ve 5. Parti İttifakı	2. Parti	3. Parti	4. Parti
		60	14	13	13
		30	14	13	13
		20	14	13	13
		15	14	13	13
Çıkarılan Sayısı	MV	4	0	0	0

Örnek Tablo 1c: İttifak içerisinde (2. Aşamada) d'Hondt ile Dağıtım

		1.Parti	5. Parti
		50	10
		25	10
		16,67	10
		12,5	10
Çıkarılan MV Sayısı	MV	4	0

İttifaksız durumda (Örnek Tablo 1a) d'Hondt yöntemine göre 1. ve 2. parti sırasıyla 3 ve 1 sandalye çıkarmış iken (diğerleri sıfır); 1. ve 5. partinin ittifak yapması durumunda bu ittifakın büyük ortağı olan 1. Parti ittifakın ilk aşamada elde ettiği tüm milletvekillerini (4 MV) almaktadır. Bu şekilde, ittifaklı durumda hiç MV çıkaramayan 2. Partinin ittifaksız durumda çıkardığı bir MV, dağıtım sistemi nedeniyle, en büyük parti olan 1. Partiye geçmiş olmaktadır.

Bu örnekten hareketle bu çalışmada analiz edilen senaryo ile ilgili temsilde adaletsizlik göstergeleri üzerindeki “iki aşamalı (ittifaklı) d'Hondt” sisteminin etkisi şu şekilde değerlendirilebilir:

Örnekte gösterildiği gibi, 2. aşamalı d'Hondt sistemi temsilde / dağıtımda adaletsizlik yaratabilmektedir. Mevcut parametrelere göre farklılık gösterebilse de, ele aldığımız senaryo analizinde de ittifaklı seçimde temsilde adaletsizliği yaratan aşamanın 1. aşama değil, esas olarak 2. Aşama (ittifak içerisindeki dağıtım) olduğu görülecektir.

Bunu senaryo simülasyonundan elde ettiğimiz değerler üzerinden şöyle açıklayabiliriz:

Tablo 1'de simülasyon sonuçları verilen senaryoda 1. aşamada oluşan Temsilde Adaletsizlik Endeksinin (TAE) oldukça düşük, yani sonuçların 1. aşamada temsil açısından oldukça adaletli olduğu aşağıdaki Tablo 2'den görülebilir.

Tablo 2. Simülasyonun Birinci Aşamasındaki Temsilde Adaletsizlik Endeksi (TAE)

İttifak	Temsilde Adaletsizlik Endeksi (TAE)
1. İttifak	2,24%
2. İttifak	1,87%
3. İttifak	0,18%
Toplam	4,29%

Tablo 2'de seçimin bütünü için (birinci aşamada) toplam temsilde adaletsizlik endeksinin 4,29 olduğu ve bu açıdan temsilde adaletin büyük ölçüde sağlanmakta olduğunu görüyoruz.

Buna karşın, 2. aşamada uygulanan d'Hondt yönemi ile birlikte Temsilde Adaletsizlik Endeksi önemli ölçüde artmaktadır. Bunu hem ilk aşamadaki 4,29 değeri ile kıyaslayarak hem de ikinci aşamada temsilde adalet açısından ideale yakın bir durum olan “oransal dağıtım” ile karşılaştırarak anlayabiliriz.

Oransal dağıtımla elde edilecek MV sayısı ise basitçe şu şekilde hesaplıyoruz:

$$[\text{Parti oy oranı} / \text{Partinin Yer Aldığı İttifakın Toplam Oy Oranı}] \times \text{İttifak Toplam MV sayısı}$$

Tablo 3'te incelenen senaryo ile ilgili olmak üzere söz konusu tüm hesaplamaların sonuçları verilmektedir.

Tablo 3. Senaryonun İkinci Aşamasındaki Temsilde Adaletsizlik: d'Hondt Uygulaması ve Oransal Dağıtım

Parti	2. Aşamadaki Dağıtım Yöntemi			
	d'Hondt	Oransal Dağıtım	d'Hondt	Oransal Dağıtım
	Partinin Kazandığı Sandalye Sayısı		Temsilde Adaletsizlik Endeksi (TAE)	
AK PARTİ	301	276	6,02%	1,85%
MHP	27	52	3,78%	0,39%
CHP	142	122	2,22%	1,12%
DP	0	3	0,50%	0,00%
İYİ	58	62	1,25%	0,59%
SP	4	17	2,33%	0,17%
HDP	68	65	0,68%	0,18%
HÜDAPAR	0	3	0,50%	0,00%
DİĞER	0	0	0,55%	0,55%
Toplam	600	600	17,83%	4,84%

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ikinci aşamada d'Hondt yerine oransal dağıtım hesaplaması yapılsaydı, örneğin İYİ Parti 58 MV yerine $(10,91 / 35,87) * 204 = 62$ MV elde edecekken; MHP'nin 27 MV yerine $(8,27 / 52,43) * 328 = 52$ MV elde etmesi söz konusu olacaktı.

Bütünsel olarak temsilde adaletsizlik endeksi 1. aşamada oldukça düşük iken, 2. aşamada da d'Hondt uygulandığından, toplamda bu aşamada çok artmakta (4,29'dan 17,83'e çıkmakta) yani seçim bir bütün olarak temsilde adaletsizliği azaltıcı özelliğini büyük ölçüde kaybetmektedir. Burada bir seçimde ortaya çıkan temsil adaletsizliğini değerlendirirken 2. aşama sonrasında ortaya çıkan, yani nihai değerlerin önemli olduğu vurgulanmalıdır. Biz iki aşamada da temsilde adaletsizlik sonuçlarını vererek hangi aşamanın asıl adaletsizliği yarattığını ortaya koymayı amaçladık.

Diğer taraftan, 1. aşamada d'Hondt uygulanmakla beraber 2. aşamada ittifaklar içerisinde sandalyeler dağıtılırken, ittifak partilerinin oy oranları ölçüsünde, yani orantısal dağıtım yapılmış olsa idi temsilde adaletsizlik endeksi 1. Aşamadan 2. Aşamaya geçerken neredeyse hiç artmayacak (4,29'dan 4,84'e artış) ve seçim genel anlamda temsilde adalet anlamında başarılı olacaktı. Ayrıca, 2. aşamada oransal dağıtımın kullanılmasıyla meclise iki parti daha girebilecekti; DP ve HÜDAPAR (3'er Milletvekili ile). Milletvekili sayıları az da olsa Mecliste 8 partinin temsil edilebilecek olması temsilde adaletin önemli bir göstergesinde iyileşme demektir.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Bu notta elde edilen sonuç ve çıkarımlardan aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

1. Yenilenen seçim sistemimizde partiler arasında seçim ittifaklarına imkân tanınmaktadır.
2. Bu ittifaklar özellikle baraj sorunu olan partilere, toplam oyla barajı geçebilecek bir ittifak içerisine girmeleri durumunda %10 barajının olumsuz etkisinden kurtulma olanağı tanımaktadır. Böyle ittifakların oluşması barajın olumsuz etkileyebileceği partilerin azalmasını, bu da toplamda temsilde adaletin artmasını sağlamaktadır.
3. Diğer taraftan ittifakın kendisi, baraj sorunu olsa da olmasa da ittifakı oluşturan ayrı bileşenlerden daha büyük bir oy oranına ulaşacaktır. Bu ittifak tek bir partiymiş gibi d'Hondt sistemi ile seçime gireceğinden ve bu sistem sandalye dağıtımında oy oranı açısından büyük partilere avantaj sağladığından, ittifakın toplamda MV kazanma potansiyeli yükselmektedir.
4. Bu iki özellik (2. ve 3.), hele de rakip partiler arasında ittifak(lar) gerçekleşmişse, partileri ittifak yapmaya zorlamaktadır.
5. Ancak, ittifak ortağı partilerin ittifakın kazandığı toplam MV'ni paylaştıkları ikinci aşamada da d'Hondt uygulanması sebebiyle, temsilde adalet açısından ortaya çıkan ve yukarıda açıklanan avantaj ortadan kalkmakta, ittifakın küçük ortakları için -baraj sorunu olanlar için barajın etkisinden kurtulmak dışarıda tutulursa- dezavantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki bu aşamada orantısız bir dağıtım yapılırsa idi bu dezavantaj oluşmaz, temsilde adalet bozulmamış olurdu.

Sonuç olarak, mevcut sistemde ittifaklar barajın yarattığı temsilde adaletsizliği azaltmakta; fakat 2. aşamada d'Hondt dağıtım mekanizmasının uygulanması ile temsilde adalet yeniden bozulabilmektedir.

Bu çalışmada özetlenen bu sonuçlar basit örnekler ve oluşturulan bir senaryo simülasyonu sonuçları üzerinden açıklanmış ve gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

[1] Çınar, Y. & Göksel T. "İttifaklı d'Hondt Sistemine Göre Seçim Simülasyonları", TEPAV Politika Notu, 3 Mart 2018.

[http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21 Subat 2018 de Teklif Edilen İttifaklı d Hondt Sistemine gore Secim Simulasyonlari.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21%20Subat%202018%20de%20Teklif%20Edilen%20İttifaklı%20d%20Hondt%20Sistemine%20gore%20Secim%20Simulasyonlari.pdf)

[2] Çınar, Y. & Göksel T. "Güncel Oy Oranlarına Göre İttifak Senaryoları: İttifaklar İttifakları mı Zorluyor?", TEPAV Politika Notu, 9 Nisan 2018.

[http://www.tepav.org.tr/upload/files/1524748674-6.Guncel Oy Oranlarına Gore İttifak Senaryolari İttifaklar İttifakları mı Zorluyor.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1524748674-6.Guncel%20Oy%20Oranlarina%20Gore%20İttifak%20Senaryolari%20İttifaklar%20İttifaklari%20mi%20Zorluyor.pdf)

[3] Göksel, T. & Çınar Y., "Mevcut Seçim Sisteminin İyileştirilmesine Yönelik Sayısal Analizler ve Politika Önerileri", TEPAV Yayını, No: 58, 2011.

[http://www.tepav.org.tr/upload/files/1319107851-7.Mevcut Secim Sisteminin İyileştirilmesine Yönelik Sayısal Analizler ve Politika Önerileri.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1319107851-7.Mevcut%20Secim%20Sisteminin%20İyilestirilmesine%20Yonelik%20Sayisal%20Analizler%20ve%20Politika%20Onerileri.pdf)

[4] Lijphart, A. "Degrees of proportionality of proportional representation formulas". In: Grofman, B., Lijphart, A. (Eds.), Electoral Laws and Their Political Consequences, 1986, pp. 170–179.